

Ireneusz Wolwiak

dr

Uniwersytet Śląski w Katowicach

e-mail: ireneusz.wolwiak@us.edu.pl

ORCID: 0000-0002-6894-058X

OPEN ACCESS

Skutek konwencjonalnej czynności procesowej jako jej element konstytutywny

Streszczenie

Przepisy regulujące przebieg postępowania rozpoznawczego przed sądem powszechnym w sprawach cywilnych zawierają również treści odnoszące się do uprawnień stron podejmujących określone czynności w celu udowodnienia zasadności swoich twierdzeń. Poszczególne jednostki redakcyjne aktu prawnego nie zawierają wszystkich elementów związanych z podejmowaniem przez stronę odpowiednich zachowań. Pojedynczy przepis ujmuje jedynie daną myśl ustawodawcy. Dopiero wyznaczony zbiór przepisów pozwala wskazać wszystkie stawiane przez kodeks¹ wymagania dotyczące zachowania strony, dla których wprowadzono nazwę: czynność procesowa. Z uwagi na sekwencyjny przebieg postępowania cywilnego ustawodawca wyznaczył cel realizacji tych zachowań dla poszczególnych czynności procesowych. Nie zawsze jednak zachowanie stron, które korzystają ze swoich uprawnień do dokonania czynności procesowej, zmierza do jego osiągnięcia. Dlatego też wprowadzając kolejne zmiany do kodeksu, prawodawca zamieścił w art. 4¹ zakaz korzystania z uprawnień niezgodnie z ich celem. Pojawiło się więc pytanie o skutki dokonania czynności, która nie zmierzała do osiągnięcia celu związanego z jego realizacją przez ustawę. Czynności procesowe związane są bowiem z określonymi przez ustawodawcę skutkami. Jeżeli zatem taki skutek

---

¹ Ustawa z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.).

zachowania strony byłby niezbędnym elementem czynności procesowej, to działanie strony zmierzające do osiągnięcia stanu rzeczy, który nie jest celem czynności, powinno prowadzić do jej bezskuteczności. Taki wniosek będzie jednak dopuszczalny tylko wówczas, gdy rezultat czynności procesowej zostanie zakwalifikowany do zbioru reguł konstytutywnych. W celu jego wyprowadzenia posłużono się wypracowaną w nauce konstrukcją czynności konwencjonalnych w prawie.

Badanie zagadnienia przeprowadzono metodą formalno-dogmatyczną, opierając się w działaniach badawczych na obowiązujących przepisach prawa procesowego cywilnego z ich rozszerzeniem na kontekst systemowy dziedziny prawa cywilnego. Przede wszystkim jednak skupiono się na wykorzystaniu elementów rozumowania formalno-logicznego wraz z analizą językową tekstów prawnych. Na zakończenie działań badawczych wykorzystano rozumowanie dedukcyjne, kierując się zasadami dostatecznej racji i metodą argumentacji prawniczej.

W podsumowaniu rozprawy zawarto zdanie o włączeniu reguły następstwa do reguł konstytutywnych czynności procesowych. Stan rzeczy wywołany działaniem strony, w wyniku jej dążenia do osiągnięcia celu czynności procesowej, pozostaje w teleologicznym związku z jej zachowaniem w celu spowodowania odpowiedniego rozstrzygnięcia sądu. Brak takiego związku staje się więc podstawą twierdzenia, że czynności te nie mają wpływu na przebieg postępowania.

Słowa kluczowe: postępowanie cywilne, czynność konwencjonalna, cel, skutek

Czynności podejmowane w procesie

Wprowadzenie konstrukcji czynności konwencjonalnej do dziedziny prawa procesowego wiąże się z koniecznością uwzględnienia charakteru tego prawa jako prawa publicznego², które reguluje kwestię dokonywania czynności w postępowaniu, a jednocześnie wymaga ujęcia procesu jako sekwencyjnego porządku ich realizacji, gdzie sąd jest zarówno organem decydującym o podjętych działaniach stron, jak i podmiotem dokonującym odpowiednich czynności dla rozpoznania sprawy. Przy czym wszystkie podejmowane w nim działania tak uczestników, jak i sądu są ukierunkowane na osiągnięcie głównego celu, jakim jest wydanie orzeczenia co do żądania strony zawartego w pozwie inicjującym to postępowanie. Nie przekreśla

---

² J. Gudowski, *Pełnomocnictwo procesowe na tle podziału prawa na prywatne i publiczne*, „Polski Proces Cywilny” 2011, nr 1, s. 12–15; M. Walasik, *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013, s. 123; W. Miszewski, *Proces cywilny w zarysie. Część pierwsza*, Warszawa–Łódź 1946, s. 41.

to możliwości wyodrębnienia dla potrzeb analizy poszczególnych działań³. Choć trzeba mieć świadomość tego, że nawet nieprawidłowo wykonana czynność procesowa, którą moglibyśmy określić jako bezskuteczną, może stać się podstawą kolejnych działań sądu⁴, co może prowadzić jedynie do wadliwości takiej następczej czynności sądu albo wpłynąć na ważność całego postępowania rozpoznawczego. Jednocześnie przy dość licznych zagadnieniach, które wymagałyby zbadania w zakresie funkcjonowania czynności procesowych ujętych w ramy konstrukcji czynności konwencjonalnych, pojawia się również kwestia zaliczenia do reguł sensu czynności procesowej następstwa zachowania psychofizycznego strony (będącego przede wszystkim prostszą czynnością konwencjonalną – wypowiedzią językową). Opis czynności konwencjonalnej nie zostaje wyczerpany przez wskazanie działania psychofizycznego stanowiącego jej substrat. Istotnym elementem tych czynności są skutki, które nie będą naturalnymi następstwami działań psychofizycznych, lecz połączone z nimi przez konwencjonalne reguły zamieszczone w przepisach prawnych⁵. Skutki te w dziedzinie prawnie relewantnych czynności konwencjonalnych polegają najczęściej na powstaniu pewnego uprawnienia albo obowiązku oznaczonego podmiotu⁶. Na tym właśnie elemencie czynności procesowej skupione zostaną dalsze uwagi. Przed tą analizą zasadne będzie jednak przytoczenie wybranych poglądów wyrażonych w nauce prawa procesowego dotyczących samego pojęcia czynności procesowej.

W pierwszej kolejności wypadnie tutaj przywołać sformułowanie o wejściu pojęcia czynności procesowej do ogólnego systemu pojęć prawnych. Z prawa procesowego czerpie ona tylko swoje specyficzne cechy⁷. Te cechy, określone przez prawo

3 Przedmiot niniejszego opracowania zostanie ograniczony do czynności procesowych stron postępowania cywilnego (uczestników tego postępowania). Podstawa takiego podziału wynika z rozróżnienia kompetencji organów władzy i kompetencji osób prywatnych do dokonania czynności, a co pociąga za sobą odmienną analizę zachowań tych podmiotów w postępowaniu cywilnym.

4 Sąd zachowuje kierowniczą rolę w określeniu toku postępowania celem nadania mu sprawnego przebiegu – E. Waśkowski, *System procesu cywilnego*, Wilno 1932, s. 111–112. Kierownictwo i organizowanie biegu procesu przez sąd służy bowiem zapewnieniu właściwego jego toku, a w rezultacie zakończeniu postępowania – A. Łazarska, *Sędziowskie kierownictwo postępowaniem cywilnym przed sądem pierwszej instancji*, Warszawa 2013, s. 65. Sąd występuje w postępowaniu cywilnym w charakterze organu powołanego do wykonywania urzędowych funkcji, przez co obciążony jest obowiązkiem podejmowania czynności procesowych po spełnieniu warunków wskazanych w ustawie – A. Łazarska, *Sędziowskie...*, s. 66 (z powołaniem się na pogląd E. Waśkowskiego).

5 T. Gizbert-Studnicki, *Przedmiot ustaleń sądu w procesie cywilnym*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1974, rok VII, s. 159.

6 Ibidem, s. 159.

7 W. Siedlecki, *Czynności procesowe*, „Państwo i Prawo” 1951, z. 11, s. 696.

procesowe, to przede wszystkim warunki ważności i skutki czynności procesowych⁸. Zaznaczyć jeszcze trzeba inny charakterystyczny element postępowania cywilnego, jakim jest połączenie z oceną dokonanej przez stronę czynności decyzji sądu co do usunięcia jej wad. Dopiero bowiem przy braku wykonania takiego wezwania sąd wypowie się o jej bezskuteczności, zwracając pismo, odrzucając czy pomijając nieprawidłową czynność. W nauce przedmiotu w szerokim zakresie podkreśla się więc konieczność wywołania przez czynność procesową następstw dla toczącego się postępowania. Łączy się je z ogólnym określeniem faktów procesowych jako fragmentów obiektywnej rzeczywistości – stanów rzeczy bądź ich zmiany – z którymi prawo procesowe wiąże określone skutki dla przebiegu postępowania cywilnego⁹. Fakty te są wyrazem realizacji określonego uprawnienia lub obowiązku procesowego jednego podmiotu, przez co powodują powstanie nowego uprawnienia albo obowiązku procesowego dla innego podmiotu¹⁰. Toteż podstawowymi znamionami czynności procesowej są cechy charakterystyczne podmiotu, który dokonuje czynności, element jej powiązania z konkretnym postępowaniem oraz skutek, jaki czynność wywołuje na podstawie obowiązującej ustawy dla tego postępowania. Czynność procesowa strony jest zarazem dokonywana wobec sądu jako podmiotu kierującego postępowaniem, gdyż tylko w ten sposób może czynność strony wyrzucić skutki przewidziane prawem procesowym¹¹. Przy czym wymaga uwydatnienia to, że czynności procesowe stron nie wywołują samodzielnie skutków prawnych dla przebiegu postępowania. Właściwie ostateczna ocena ich skuteczności pozostaje w zawieszeniu aż do wydania orzeczenia przez sąd. Od procesu jako całości zależy bowiem to, czy czynność odniesie skutek przewidziany prawem procesowym¹². Oczywiście chodzi o skutek, który wiąże się z najdalej wyznaczonym celem wszystkich działań w procesie, jakim jest wydanie wyroku (postanowienia co do istoty w trybie nieprocesowym)¹³. Ocena taka będzie jednak aktualna tylko

---

8 Ibidem.

9 L. Ostrowski, *Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej*, „Palestra” 1984, nr 4, s. 18.

10 Ibidem.

11 W. Siedlecki, *Czynności...*, s. 704–705; W. Siedlecki, *O tzw. umowach procesowych*, w: Z. Radwański (red.), *Księga pamiątkowa ku czci prof. Alfreda Ohanowicza. Studia z prawa zobowiązań*, Warszawa–Poznań 1979, s. 171. Chociaż trzeba zastrzec, że nawet gdy prawo procesowe określa skutki prawne oznaczonych czynności, jak np. umów procesowych – i przez to określa pewne warunki, jakim powinny one odpowiadać – to nie jest to równoznaczne z uznaniem ich za czynności procesowe – ibidem, s. 176.

12 M. Piekarski, *Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1964, s. 117–118; W. Siedlecki, *Nieważność procesu cywilnego*, Warszawa 1965, s. 44, 49–51.

13 Aby to uściślić, to taka ostateczna ocena całości przeprowadzonego postępowania może nastąpić przed sądem drugiej instancji, gdy rozpoznając apelację, stwierdzi nieważność postępowania

wtedy, gdy sąd nie stwierdzi już wcześniej bezskuteczności poszczególnych czynności. Przyjęcie natomiast tezy o występowaniu konwencyjnej procedury cywilnej daje możliwość ustalenia, jakie działanie przyniesie bezpośredni skutek określony w przepisach postępowania cywilnego w odniesieniu do reguł jego dokonania w momencie realizacji¹⁴.

Działania konwencjonalne w procesie

W ramach norm prawnych wyróżniających czyjeś zachowanie da się wskazać te, których treść sprowadza się do określenia sposobu tego zachowania wraz z określeniem miejsca, czasu czy dalszych jeszcze okoliczności, w jakich zachowanie ma nastąpić. Oznaczono w nauce takie uregulowanie jako formalizację wykonania czynności. Dokładniej dokonuje tego prawodawca przez normę nakazującą albo zakazującą wykonania oznaczonej czynności w określony sposób¹⁵.

Formalizacja czynności może zostać przeprowadzona również poprzez ustalenie, że wykonanie czynności w określony sposób spowoduje oznaczone konsekwencje pozytywne bądź w razie wykonania jej w inny sposób doprowadzi do konsekwencji negatywnych¹⁶. Formalizacja czynności obejmuje zwykle czynności psychofizyczne, ale dotyczy również czynności konwencjonalnych. W najprostszej definicji czynności konwencjonalnej można stwierdzić, że określony podmiot dokonał oznaczonej czynności konwencjonalnej, gdy wykonał on daną czynność psychofizyczną, z którą na gruncie określonych reguł czy norm należy wiązać swoisty kulturowy, umowny sens¹⁷. Konieczne jest przy tym wzięcie pod uwagę reguł

---

przed sądem pierwszej instancji, co pociągnie za sobą konieczność uchylecia wyroku, zniesienia postępowania i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 k.p.c.).

14 S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 33.

15 S. Czepita, *Formalizacja a konwencjonalizacja działań w prawie*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006, s. 11; S. Czepita, G. Szacoń, *Teoretyczne i praktyczne aspekty zagadnienia tak zwanych wyroków nieistniejących w procesie cywilnym*, w: P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik (red.), *Proces cywilny. Nauka – Kodyfikacja – Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, Warszawa 2012, s. 102; S. Czepita, *Czynności konwencjonalne i formalne w prawie a proces prawotwórczy i rola Trybunału Konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 2014, nr 12, s. 6–7.

16 S. Czepita, *Formalizacja...*, s. 12; S. Czepita, G. Szacoń, *Teoretyczne...*, s. 102–103; S. Czepita, *Czynności...*, s. 7. Odnośnie do rozróżnienia reguł mających charakter konstytutywny i reguł formalizujących dokonanie czynności zob. także J. Wiczorkiewicz-Kita, *Zagadnienie wyrokowania w procesie karnym w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006, s. 57–61.

17 S. Czepita, *Czynności...*, s. 4–5.

konstrukcyjnych, tj. reguł wyznaczających szeroko pojęty sposób dokonania czynności konwencjonalnej danego typu, ale także reguł konsekwencyjnych, czyli reguł wyznaczających konsekwencje wykonania czynności konwencjonalnej tego typu¹⁸. Jednocześnie cechą konwencjonalizacji oznaczonej czynności jest przyjęcie, że wykonanie tej czynności inaczej niż przewidują to reguły, które ją konstytuują, nie będzie rozpoznane jako dokonanie czynności konwencjonalnej. Dana czynność – zachowanie psychofizyczne lub prostsza czynność konwencjonalna – rozpoznawana jest jako konwencjonalna tylko wtedy, gdy wykonana będzie w określonych okolicznościach, przez określoną osobę, w określony sposób¹⁹.

Poza wyznaczeniem czynności konwencjonalnej przez tak wskazane reguły konstytutywne dokonania czynności będącej jej substratem norma prawna może uregulować postępowanie co do wykonania takiej czynności obejmujące chociażby sposób działania, miejsce i czas, w których ono następuje. Taką regulację oznacza się jako formalizację czynności będącej substratem, gdyż jej dokonanie niezgodnie ze wzorem elementów formalnych pozostanie dokonaniem tej czynności. Przy czym sam ten wzór może się wiązać z normatywnym wskazaniem sposobu tego zachowania bądź wyznaczeniem konsekwencji, jakie wywoła zachowanie zrealizowane w odpowiedni sposób.

Regułami konstytutywnymi dla oznaczonego typu czynności konwencjonalnej są reguły określające warunki, które muszą być spełnione ze względu na znaczenie nazwy tego typu czynności konwencjonalnej w danym języku. To właśnie ze względu na znaczenie nazwy danego typu czynności konwencjonalnej w danym języku naruszenie tych reguł przesądza, że wykonanie czynności nie będzie traktowane jako dokonanie czynności konwencjonalnej. Reguły konstytutywne wyznaczają zatem konotację nazwy czynności konwencjonalnej w danym języku i przy danym znaczeniu tej nazwy. Na wskazane psychofizyczne postępowanie należy zatem spojrzeć jako na określoną czynność konwencjonalną przez pryzmat języka opisującego oznaczony fragment rzeczywistości²⁰. W przypadku czynności konwencjonalnej dokonywanej w obrębie postępowania cywilnego trzeba więc uwzględnić kontekst jej realizowania w przestrzeni określonej regułami kultury wyrażonej w języku i jednocześnie dokonywanej w agregacie czynności, jaki jest statuowany przez prawo procesu cywilnego²¹.

18 S. Czepita, *Formalizacja...*, s. 13.

19 Ibidem, s. 14.

20 S. Czepita, *Reguły konstytutywne a zagadnienia prawoznawstwa*, Szczecin 1996, s. 147.

21 G. Szacoń, *Proces cywilny na tle koncepcji czynności konwencjonalnych – formalizacja czynności faktycznych i konwencjonalnych*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006, s. 90.

Należy tylko dodać, że ta sama reguła odniesiona do treści nazwy czynności konwencjonalnej umożliwi rozstrzygnięcie charakteru danej reguły jako konstytutywnej bądź tylko formalizującej²².

Czynność konwencjonalna jako działanie skutkowe

W nawiązaniu do przytoczonej już charakterystyki czynności konwencjonalnej należy jeszcze raz zaznaczyć, że w przypadku faktów instytucjonalnych polegających na dokonaniu przez podmiot pewnej czynności konwencjonalnej opis jej nie wyczerpuje się na opisanie działań psychofizycznych stanowiących jej substrat, ponieważ istotnym elementem czynności konwencjonalnych są skutki niebędące naturalnymi następstwami działań psychofizycznych, lecz łączone z nimi przez konwencjonalne reguły²³. Dla dowolnej czynności konwencjonalnej można wobec tego wskazać każdorazowo reguły wyznaczające konsekwencje jej dokonania. Postulat ten wyraża myśl, że czynność ma charakter konwencjonalny tylko, gdy jej dokonanie wpływa na sytuację normatywną podmiotu tej czynności lub innych podmiotów, w tym sensie, że aktualizuje lub konkretyzuje takie czy inne obowiązki któregoś z nich²⁴.

Na potrzeby opracowania rozważania powinny zostać skoncentrowane na różnieniu z jednej strony reguł wyznaczających szeroko pojęty sposób dokonania czynności procesowych (reguł konstrukcji), a z drugiej – reguł wyznaczających konsekwencje podjęcia zachowania będącego substratem materialnym tych czynności (reguł konsekwencji)²⁵. Związek pomiędzy substratem materialnym danej czynności konwencjonalnej a jego konsekwencjami nie jest oczywiście niezależnym od ludzkiej woli związkiem przyczynowo-skutkowym czy strukturalnym, lecz wyznaczonym przez odpowiednie reguły związkiem tetycznym²⁶.

Aby poszerzyć charakterystykę czynności konwencjonalnych ze względu na reguły konsekwencji, warto przytoczyć jeszcze argumentację wyrażającą ograniczenie ich zakresu. W prawie cywilnym materialnym stwierdzono, że reguły

---

22 Zob. więcej S. Czepita, *Czynności...*, s. 6–7.

23 S. Czepita, *Reguły...*, s. 137. Odnośnie do skutku czynności konwencjonalnej zob. również B. Kanarek, *Uwagi o zmianach prawa w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006, s. 37–44. Przy czym o skutku jako elemencie konstrukcji czynności konwencjonalnej – s. 37, a o skutku jako elemencie koniecznym pojęciowo z punktu widzenia koncepcji czynności konwencjonalnej – s. 43–44.

24 S. Czepita, *Reguły...*, s. 146–147.

25 Ibidem, s. 148.

26 Ibidem, s. 148–149.

konstytutywne czynności prawnej powinny korespondować z instytucją nieważności – pozostawać z nią w prostej zależności. Charakter konstytutywny mają więc tylko te reguły, których naruszenie znajduje konsekwencje w postaci nieważności czynności prawnej²⁷. Niezachowanie innych reguł – poza tak wyznaczonymi przez autora regułami konstytutywnymi – będzie decydować o odmiennej od nieważności wadliwości czynności, w tym będzie to sankcja bezskuteczności. Reguły te oznaczono przy tym odmienną nazwą jako „istotnościowe”²⁸. Innymi słowy, reguły konstytutywne to te, które są regułami dokonania czynności konwencjonalnej jako reguły konstruujące czynność i decydujące o jej ważności. Reguły istotnościowe zaś, mimo że mają znaczenie dla tych czynności, dotyczą już zachowania rozpoznanego jako ważna czynność konwencjonalna – wobec dokonania jej zgodnie z regułami konstytutywnymi. Reguły istotnościowe wyznaczałyby tym samym zakres skuteczności ważnych czynności prawnych²⁹. Jednocześnie w ramach rozpatrywania czynności prawnych w sensie skutkowym podniesiono, że takie ujmowanie czynności jest zasadne dla jej charakterystyki, ponieważ do wywołania skutków prawnych dąży każda czynność prawna³⁰. Nie jest jednak właściwe, aby włączyć do zakresu definicji czynności wywołanie przez nią skutku prawnego jako jej elementu konstrukcyjnego³¹. Ujęcie skutkowe czynności prawnej jest również niezbędne dla rozpoznania i opisanego rodzaju wadliwości czynności prawnej³². Czynność wywołuje jednak skutki prawne dopiero wtedy, gdy zostanie dokonana zgodnie z normami konstrukcji, a nie dlatego, że skutki będą elementem samej czynności prawnej³³.

Tymczasem dla analizy przypadku rozpatrywanego w opracowaniu istotne jest stwierdzenie, że nakaz lub zakaz dokonania czynności konwencjonalnej w określony sposób nie będzie tylko jej formalizacją. Wyznaczenie sposobu dokonania czynności zostanie przesunięte do elementów konwencjonalizacji, stając się jednym z warunków jej zrealizowania (reguł dokonania czynności konwencjonalnej). Norma wprowadzająca nakaz lub zakaz staje się czynnikiem współkonstytuującym czynność konwencjonalną³⁴. Można to także sprowadzić do tezy o formalizacji czynności konwencjonalnej przez normę wprowadzającą szczególne konsekwencje dokonania

27 M. Gutowski, *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2017, s. 7.

28 Ibidem, s. 8.

29 Ibidem.

30 Ibidem, s. 18.

31 Ibidem.

32 Ibidem.

33 Ibidem, s. 19.

34 S. Czepita, *Formalizacja...*, s. 17.

czynności konwencjonalnej w określony sposób. Reguła formalizująca czynność konwencjonalną wprowadza wówczas postanowienie zastrzegające, że czynność konwencjonalna wywoła konsekwencje prawne tylko wówczas, gdy zostanie dokonana w ten właśnie sposób, przez co staje się regułą współkonstituującą czynność konwencjonalną jako czynność doniosłą prawnie. W tym wypadku chodziłoby o zakaz dokonywania czynności procesowych niezgodnie z celem, dla którego ustanowiono upoważnienie do jej wykonania (art. 4¹ k.p.c.).

Norma kompetencyjna

Nawiązanie do wcześniejszej konstatacji o podejmowaniu przez sąd działania w następstwie przejawionego przez stronę zachowania wypełniającego reguły konstrukcyjne czynności procesowej pozwala na przejście do kwalifikacji tego działania jako skutku czynności strony po to, by w dalszej kolejności zachowania te zostały ujęte w ramach instytucji tzw. normy kompetencyjnej. Norma kompetencyjna jest wyrażona w postaci przepisu upoważniającego określony podmiot do dokonania czynności, przez co powstają lub aktualizują się obowiązki innych osób jako adresatów normy prawnej. Formułuje on normę nakazującą podmiotom podległym kompetencji odpowiednie zachowanie³⁵. Wśród typów norm prawnych wyróżnia się bowiem ze względu na ich treść normy udzielające kompetencji do dokonywania określonych czynności konwencjonalnych doniosłych prawnie³⁶. Normy te, udzielając kompetencji, prowadzą do zaktualizowania przez odpowiednią czynność obowiązku prawnego adresata normy kompetencyjnej opartego na wcześniej ustanowionej normie merytorycznej³⁷, chociaż czynność konwencjonalna może również prowadzić do zobowiązania się podmiotu upoważnionego do określonego zachowania³⁸. Tym samym norma kompetencyjna składa się z dwóch odmiennych części, z których jedna zawiera reguły oznaczonej czynności (psychofizycznej lub

35 Z. Ziemiński, *Kilka uwag o pojęciu przestrzegania i pojęciu stosowania prawa*, „Państwo i Prawo” 1968, z. 1, s. 5.

36 Z. Ziemiński, *Typologia norm prawnych*, w: S. Wronkowska (red.), *Z teorii i filozofii prawa Zygmunta Ziemińskiego*, Warszawa 2007 (praca źródłowa: *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980), s. 98.

37 S. Czepita w opracowaniu *O pojęciu czynności konwencjonalnej i jej odmianach*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, z. 1, s. 98 zaznacza w przypadku czynności konwencjonalnych normatywnych konieczność występowania konsekwencji normatywnych.

38 Z. Ziemiński, *Typologia...*, s. 99; M. Zieliński, *Dwa nurty pojmowania „kompetencji”*, w: H. Olszewski, B. Popowska (red.), *Gospodarka Administracja Samorząd*, t. II, Poznań 1997, s. 586. Nie kwestionuje się przy tym sytuacji, gdy aktualizacja zachowania jako następstwo dokonania czynności konwencjonalnej w szczególnych wypadkach dotyczy podmiotu, który dokonał

prostej czynności konwencjonalnej) dokonanej przez podmiot uzyskujący do tego kompetencję – co nada jej sens dokonania czynności konwencjonalnej danego rodzaju, druga zaś to norma merytoryczna nakazująca podmiotowi podlegającemu udzielonej kompetencji odpowiednio zareagować na taką czynność jako na należyście dokonaną czynności konwencjonalną.

Wypadnie tylko dodać, że może norma postępowania zakazać podmiotowi upoważnionemu w określonych okolicznościach skorzystania z kompetencji³⁹ wraz ze wskazaniem reakcji na niepodporządkowanie się temu zakazowi. Czynność konwencjonalna zrealizowana wbrew zakazowi będzie wówczas bezskuteczna. Innym rozwiązaniem przewidzianym przez prawodawcę będzie unieważnienie czynności konwencjonalnej z wprowadzonym sposobem postępowania co do jej unieważnienia. Jest także dopuszczalne przyjęcie jej skuteczności, chociaż może to pociągnąć za sobą sankcję wobec podmiotu dokonującego czynności⁴⁰.

Czynność procesowa strony jako wykonanie upoważnienia do jej zrealizowania na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego doprowadzi w ramach normy kompetencyjnej do aktualizacji odpowiedniego zachowania sądu, lecz dokonanie jej w sytuacji wprowadzonego w kodeksie zakazu powinno prowadzić do braku wywołania przez nią skutku w procesie, chyba że jest przewidziane odrębne postępowanie co do stwierdzenia takiej bezskuteczności. Zakaz, który jest tu rozważany, to nadużycie uprawnień strony, wobec dokonania czynności niezgodnie z jej celem (art. 4¹ k.p.c.).

Wyznaczenie celu czynności w procesie

Podejmowane w postępowaniu przed organami państwa czynności konwencjonalne mają charakter celowy – powinny służyć osiągnięciu określonych celów⁴¹. Takie czynności są traktowane jako czynności racjonalne, czyli zmierzające – na podstawie określonej wiedzy podmiotu o środkach służących realizacji tego celu – do jego osiągnięcia⁴². Wskazanie celu dokonania czynności konwencjonalnej nie jest

---

czynności konwencjonalnej – zob. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017, s. 28.

39 Są normy, które zakazują jakiegoś zachowania konwencjonalnego, a które określa się jako normy merytoryczne – M. Zieliński, *Wykładnia...*, s. 30.

40 Ibidem.

41 S. Czepita, *Formalizacja...*, s. 2; zob. odnośnie do czynności celowych w postępowaniu karnym np. J. Skorupka, *Prawidłowość i proporcjonalność jako kryteria oceny czynności dowodowych*, „Palestra” 2019, nr 6, s. 9.

42 S. Czepita, *Formalizacja...*, s. 23.

tutaj ujęte jako jej uzasadnienie, ale jako szczególnie ważny przejaw charakterystyki tej czynności⁴³. Jest on bowiem subiektywnie wyznaczony przy powzięciu zamiaru wywołania skutków prawnych i leży u podstaw powzięcia oraz przejawienia woli strony⁴⁴. Zresztą czynność powzięta dla pewnego celu jest tylko wówczas czynnością procesową, gdy jest zdalna według prawa procesowego ten cel osiągnąć⁴⁵. Przy czym można wyznaczyć dla czynności procesowej skutek bezpośredni, doraźny, w momencie prawidłowego dokonania czynności (obok wywołania skutku głównego, którym będzie orzeczenie co do istoty)⁴⁶. Nawet podkreśla się, że w postępowaniu cywilnym nie da się wyobrazić sobie czynności procesowej bez określonego celu jej dokonania. Cel należy do istoty zachowania i jest powodem wyrażenia woli określonego działania⁴⁷. Stanowi on motyw, który polega na wyznaczeniu skutku danego działania⁴⁸. Aby mogło dojść do realizacji zamierzonego stanu rzeczy, cel czynności musi być z góry znany zarówno dokonującemu czynności konwencjonalnej, jak i jej adresatom⁴⁹. Jest on odnoszony do stanu rzeczy będącego przedmiotem czyjś dążenia. Jest celem czyjś⁵⁰.

W tym momencie konieczne staje się przeniesienie rozważań na obszar zachowania, które jest wynikiem decyzji mentalnej strony. Na tej płaszczyźnie pojawia się zarówno cel, jaki sobie stawia strona w postaci planowanego działania, jak i intencja w postaci ukierunkowanej woli działania skierowanego na zewnątrz, by podjęte przez nią zachowanie doprowadziło do powstania określonych następstw stanowiących osiągnięcie postawionego sobie celu. Intencjonalność wiążąca się z procesem myślowym strony obejmuje więc cel, który przedstawia się jako planowy wynik jej działania. Zawiera też nakierowanie zachowania na jego osiągnięcie⁵¹.

---

43 Ibidem, s. 23.

44 J. Mokry, *Czynności procesowe podmiotów dochodzących ochrony praw w postępowaniu cywilnym*, Wrocław 1993, s. 56.

45 Ibidem.

46 Ibidem, s. 60–61.

47 R. Kulski, *Umowy procesowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2006, s. 33; S. Cieślak, *Formalizm...*, s. 40.

48 R. Kulski, *Umowy...*, s. 33.

49 S. Cieślak, *Formalizm...*, s. 41.

50 Z. Ziemiński, *O pojmowaniu celu, zadania, roli i funkcji prawa*, „Państwo i Prawo” 1987, z. 12, s. 17.

51 U.M. Żegleń, *Treść i reprezentacje umysłowe*, w: M. Miłkowski, R. Poczobut (red.), *Przewodnik po filozofii umysłu*, Kraków 2012, s. 232. Przy odróżnieniu wskazanej intencjonalności od rozumienia tego pojęcia w znaczeniu zaprezentowanym przez F. Brentano i E. Husserla jako własność aktu świadomości nakierowanego poprzez swoją treść na jakiś przedmiot – zob. W. Tatarkiewicz, *Historia filozofii*, t. 3, *Filozofia XIX wieku i współczesna*, Warszawa 1995, s. 157, 220.

Działanie jest bowiem intencjonalne – pod określonym opisem – jeśli stosowne stany mentalne, które racjonalizują to działanie pod tym opisem w ramach pragnienia i przekonania sprawcy, spowodowały to działanie⁵². W tym wypadku zasadna będzie także próba wyjaśnienia działania strony, gdy można powiedzieć, że podjęła to działanie wskutek pewnej racji⁵³, choć przede wszystkim istotna będzie intencja jako nakierowanie na cel działania. Tym samym również kwestia wystąpienia skutku przeniesiona zostanie do sfery motywacyjnej podjęcia przez stronę aktywności mającej spełnić reguły sensu realizacji takiej czynności. Na etapie mentalnym będzie to wyznaczenie celu dążenia strony, do osiągnięcia którego ma służyć jej zachowanie jako czynności konwencjonalnej wraz z argumentacją co do uznania skutku jej dokonania za element konstytutywny w rozumieniu bezpośredniego wpływu na tok postępowania w postaci aktualizacji nakazu zachowania sądu.

Powstaje w tym wypadku miejsce dla wprowadzenia relacji teleologicznej. Relację tę możemy wyznaczyć jako: cel i prowadzący do niego środek. Jest ona oparta na relacji kauzalnej przyczyna–skutek. Relacja kauzalna zachodzi pomiędzy pewnym stanem rzeczy *A* (przyczyną) a innym stanem rzeczy *B* (skutkiem)⁵⁴. Jeśli przy tym stan rzeczy *B* został przez podmiot działania wybrany jako cel, to zachodzi także relacja teleologiczna polegająca na tym, że *A* jest środkiem realizacji celu *B*⁵⁵. Przy czym relacja kauzalna i teleologiczna nie mogą być identyfikowane. Relacja kausalna zachodzi niezależnie od czyjekolwiek woli i świadomości. Relacja teleologiczna zachodzi wówczas, gdy stan rzeczy *B* jest przedmiotem czyjejś (choćby hipotetycznej) woli, która presuponuje świadomość⁵⁶. Niemniej we wnioskowaniu teleologicznym przesłanka *A* jest środkiem realizacji *B* i jest wystarczająco uzasadniona przez twierdzenie o zachodzeniu relacji kausalnej pomiędzy *A* i *B*⁵⁷.

52 K. Paprzycka, *Analityczna filozofia działania. Problemy i stanowiska*, w: M. Miłkowski, R. Poczobut (red.), *Przewodnik po filozofii umysłu*, Kraków 2012, s. 473.

53 Odnośnie do różnych poglądów na związek między intencją, racją a działaniem zob. ibidem, s. 482–487.

54 Wykorzystana zostaje tu prosta relacja przyczynowa oparta na stwierdzeniu, że: *a* jest przyczyną *b* wtedy i tylko wtedy, gdy *a* i *b* faktycznie zachodzą i gdyby nie zaszło *a*, to nie zaszłoby *b* – T. Placek, *Przyczynowość*, w: S.T. Kołodziejczyk (red.), *Przewodnik po metafizyce*, Kraków 2011, s. 365. Obecnie dla wyznaczenia związku przyczynowego przyjmuje się bowiem bardziej skomplikowaną definicję, taką jak poniższa:

Przy przyjęciu, że przyczyną zdarzenia *e* przy zadanym zbiorze praw przyrody *L* jest jakiś element minimalnego zbioru zdarzeń *C*, które faktycznie zaszły – i które przy danych prawach przyrody – są łącznie wystarczające do zajścia *e* – ibidem, s. 359.

55 T. Gizbert-Studnicki, *Wykładnia celowościowa*, „*Studia Prawnicze*” 1985, z. 3–4, s. 64–65.

56 Ibidem, s. 65.

57 Ibidem.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza działań podejmowanych w postępowaniu cywilnym przez strony procesu (uczestników postępowania) oparta została na założeniu dokonywania przez nie czynności procesowych, których reguły sensu wyznaczają przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Czynności te, będące działaniami racjonalnymi, scharakteryzowano jako intencjonalne – ukierunkowane na określony cel, który jest możliwy do osiągnięcia. Przy czym celem takiego działania staje się doprowadzenie do powstania określonej przepisami k.p.c. sytuacji procesowej dla zaistnienia w następstwie tego skutku w postaci podjęcia przez sąd oznaczonej czynności. Tym samym pomiędzy działaniem strony a aktywnością sądu daje się wyznaczyć związek teleologiczny. U podstaw tego związku jest natomiast związek przyczynowo-skutkowy, chociaż w tym przypadku w jego najprostszej postaci, przy założeniu, że zachowanie strony jest przyczyną działania sądu wtedy i tylko wtedy, gdy oba te zdarzenia faktycznie zachodzą i gdyby nie czynność strony, to nie zaistniałaby taka aktywność sądu. Zachowanie sądu przejawiające się w dokonaniu czynności procesowej jest zaś następstwem tetycznym.

Jednocześnie przepisy formalizujące czynność konwencjonalną strony w procesie wskazują reguły jej dokonania (substratu czynności konwencjonalnej) poprzez podanie, kiedy czynność będzie zrealizowana – kiedy w związku z realizacją reguł substratu czynności powstanie oznaczony stan rzeczy wywołujący skutek tej czynności w toczącym się postępowaniu cywilnym, prowadząc do zaistnienia czynności procesowej strony. Przy czym ustawodawca w obszarze reguł wyznaczających zachowanie nakazuje stronie realizację tych reguł w celu, który jest przewidziany dla danej czynności procesowej. Jeśli więc jest to nakaz w zakresie zachowania, który sytuuje się w ramach reguł formalizujących czynność konwencjonalną, to skutek, jaki ma wywołać substrat tej czynności konwencjonalnej – jako zaistnienie sytuacji procesowej będącej hipotezą normy zachowania sądu – jest regułą konstytutywną dokonania czynności w procesie.

Właściwe stało się zarazem zaznaczenie trudności, jakie napotyka ustawodawca przy możliwości przyjęcia braku skutku czynności zrealizowanej dla zaistnienia innego celu niż związany z daną czynnością procesową. Tym samym jedynie w przepisach szczególnych znajdują się postanowienia o działaniach strony, które da się umieścić w zbiorze czynności procesowych zrealizowanych z nadużyciem prawa. Ustawodawca posługuje się wtedy wyrażeniem o „niedopuszczalności” działania, jak w art. 53¹, art. 117² § 2, art. 350¹ § 1, art. 394³ § 1, art. 398² § 4 k.p.c.

Zdaniem ustawodawcy działanie strony, w którym zrealizowała ona reguły formalizujące, umożliwiłoby jego rozpoznanie jako dokonanie czynności procesowej, ale jednocześnie nie było ono podjęte dla osiągnięcia celu takiej czynności, skoro

już takie zachowania miały wcześniej miejsce. Tak więc ustawodawca zakłada działanie strony dla osiągnięcia innego celu niż związany z daną czynnością procesową. Nie ma jednak takiego założenia w przypadku pozostałych czynności procesowych. Tym samym poza wprowadzonym ogólnym nakazem zachowania przy dokonywaniu czynności procesowej – jako powinności realizacji jej reguł dla osiągnięcia powiązanego z nią celu (wraz ze wskazaniem tylko poszczególnych przypadków nadużycia uprawnień strony) – prawodawca wprowadził jedynie sankcję w postaci grzywny nakładanej na stronę bądź obciążenia jej kosztami postępowania (art. 226² § 2 k.p.c.).

Należy wobec tego stwierdzić, że przy braku woli strony wywołania przez nią takiego skutku, gdy jej intencjonalność jest ukierunkowana na osiągnięcie innego celu niż stan rzeczy mający powstać jako wynik interpretacji przez sąd realizacji reguł sensu oznaczonej czynności procesowej, nie będzie podstaw do przyjęcia twierdzenia o wywołaniu przez to zachowanie skutku procesowego. O ile bowiem mogliśmy przyjąć związek przyczynowy pomiędzy zachowaniem a aktywnością sądu, o tyle nie ma w tym momencie związku teleologicznego. Relację teleologiczną wyznaczono bowiem na linii cel i prowadzący do niego środek. Jeśli nawet zachowanie strony stało się przyczyną wywołującą określoną sytuację procesową, powodującą aktywność sądu, to ten stan rzeczy nie został wybrany przez stronę jako cel jej działania. Zachowanie takie, z uwagi na realizację innego celu niż związany z regułami czynności procesowej, nie powinno zatem spowodować działania sądu. Tym niemniej ustalenie braku możliwości zaistnienia relacji teleologicznej wobec innego celu działania strony – przy stworzeniu przez nią stanu rzeczy odpowiadającego regułom sensu jednego ze wzorów oznaczonej czynności procesowej – i wykluczenie przez to jej skutku nie zawsze będzie, jak już zaznaczono, łatwe⁵⁸.

Ustawodawca wprowadził więc w art. 4¹ k.p.c. jako regułą formalizującą zakaz zachowania polegającego na podejmowaniu czynności procesowej dla osiągnięcia innego celu niż połączony z daną czynnością procesową. Ma to umożliwić sądowi zastosowanie środków quasi-penalnych z art. 226² k.p.c., gdy nie udało się stwierdzić nadużycia uprawnień w chwili zrealizowania czynności.

Odmiernym zaś zagadnieniem, jakie pojawia się w razie uznania przez sąd określonego zachowania strony jako dokonania czynności konwencjonalnej w celu

---

58 W nauce wyeksponowano wolę dokonania czynności i świadomość skutków, jakie czynność wywołuje. Wola i świadomość podlegają ocenie sądu, który stwierdza, że zachowanie przy braku woli czy świadomości nie będzie czynnością procesową. Badaniu sądu podlega to, czy uczestnik postępowania ma świadomość skutków czynności. Jeśli zaś uczestnik oświadcza, że nie chce wywołać skutków czynności, to wówczas czynności będzie traktowana jako niedokonana – zob. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 101.

sprzecznym z tą czynnością (poza wymienionymi wcześniej przepisami k.p.c.), jest konieczność wypowiedzi sądu co do bezskuteczności tej czynności. Uważa się w nauce, że brak ogólnej normy, która pozwalałaby na wyłączenie skutków prawnych, wiążących się z dokonaniem czynności z nadużyciem uprawnień, nie daje podstaw do „pominięcia” czynności w sytuacjach prawnych innych niż wymienione wyraźnie w kodeksie⁵⁹. Jednocześnie twierdzi się, że treść umieszczona w art. 4¹ k.p.c. nabierze właściwego znaczenia dopiero przy jednoczesnym wprowadzeniu sankcji prawnych za nadużycie prawa⁶⁰. W innym zdaniu stwierdzono natomiast, że skoro ustawodawca zdecydował o zamieszczeniu generalnego nakazu dokonywania czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami – a więc z wykluczeniem nadużywania uprawnień procesowych – to sankcjonowanie zachowań naruszających te ogólne reguły nie może być ograniczone tylko do postanowień szczególnych⁶¹. Tym samym w przypadku zainicjowania postępowania przez wytoczenie powództwa, złożenie wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego, wniosku o wznowienie postępowania, złożenie apelacji czy skargi kasacyjnej – właściwy skutek stwierdzenia nadużycia prawa procesowego powinien zmierzać do uznania niedopuszczalności takiego działania i jego odrzucenia. W odniesieniu do innych zachowań uznanych za niedopuszczalne mogłoby to być pozostawienie pisma czy wniosku w aktach sprawy bez dalszych czynności, co byłoby uznaniem czynności za niedopuszczalną i bezskuteczną. Podstawą tej decyzji mogłoby być zastosowanie w drodze analogii art. 199 k.p.c. – o odrzuceniu pozwu, czy art. 53¹ § 2 art. 117² § 2, art. 186¹, art. 350¹ § 3 i 4, art. 394³ § 1 k.p.c. – o pozostawieniu pisma bez dalszego biegu⁶².

Zasadne będzie w końcu przytoczenie słów odnoszących się do rozważań o następstwach nadużycia uprawnień. Bez względu na istniejące zastrzeżenia i trudności naruszenie nakazu zaniechania działań będących nadużyciem uprawnień strony powinno pociągać za sobą sankcję procesową poza tzw. quasi-penalną sankcją z art. 226² k.p.c. Nałożenie sankcji tylko w orzeczeniu kończącym postępowanie

59 A. Jakubecki, *Sankcje za nadużycie uprawnień procesowych w Kodeksie postępowania cywilnego*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 196. Również E. Gapska, *Przeciwdziałanie nadużyciom prawa procesowego w znowelizowanym Kodeksie postępowania cywilnego. Cz. I – Klauzula generalna*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 15, s. 818.

60 A. Jakubecki, *Sankcje...*, s. 185.

61 K. Weitz, *Nadużycie „prawa” procesowego cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2020, nr 1, s. 33.

62 Ibidem.

w sprawie nie jest rozwiązaniem trafnym, gdyż walka z nadużyciem powinna polegać na działaniu prewencyjnym, a nie jedynie na represyjnym⁶³.

Bibliografia

- Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020.
- Cieślak S., *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008.
- Czepita S., *Reguły konstytucyjne a zagadnienia prawoznawstwa*, Szczecin 1996.
- Czepita S., *Formalizacja a konwencjonalizacja działań w prawie*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006.
- Czepita S., *Zagadnienie orzeczeń nieistniejących w postępowaniu cywilnym w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006.
- Czepita S., Szacoń G., *Teoretyczne i praktyczne aspekty zagadnienia tak zwanych wyroków nieistniejących w procesie cywilnym*, w: P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik (red.), *Proces cywilny. Nauka – Kodyfikacja – Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, Warszawa 2012.
- Czepita S., *Czynności konwencjonalne i formalne w prawie a proces prawotwórczy i rola Trybunału Konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 2014, z. 12.
- Czepita S., *O pojęciu czynności konwencjonalnej i jej odmianach*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, z. 1.
- Gapska E., *Przeciwdziałanie nadużyciom prawa procesowego w znowelizowanym Kodeksie postępowania cywilnego. Cz. I – Klauzula generalna*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 15.
- Gizbert-Studnicki T., *Przedmiot ustaleń sądu w procesie cywilnym*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1974, rok VII.
- Gizbert-Studnicki T., *Wykładnia celowościowa*, „Studia Prawnicze” 1985, z. 3–4.
- Gudowski J., *Pełnomocnictwo procesowe na tle podziału prawa na prywatne i publiczne*, „Polski Proces Cywilny” 2011, nr 1.
- Gutowski M., *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2017.
- Kanarek B., *Uwagi o zmianach prawa w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006.
- Jakubecki A., *Sankcje za nadużycie uprawnień procesowych w Kodeksie postępowania cywilnego*, „Palestra” 2019, nr 11–12.
- Kulski R., *Umowy procesowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2006.

⁶³ P. Rylski, *O nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. w ogólności*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 29.

- Łazarska A., *Sędziowskie kierownictwo postępowaniem cywilnym przed sądem pierwszej instancji*, Warszawa 2013.
- Miszewski W., *Proces cywilny w zarysie. Część pierwsza*, Warszawa–Łódź 1946.
- Mokry J., *Czynności procesowe podmiotów dochodzących ochrony praw w postępowaniu cywilnym*, Wrocław 1993.
- Nowak L., Wronkowska S., Zieliński M., Ziemiński Z., *Czynności konwencjonalne w prawie*, „*Studia Prawnicze*” 1972, nr 33.
- Ostrowski L., *Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej*, „*Palestra*” 1984, nr 4.
- Paprzycka K., *Analityczna filozofia działania. Problemy i stanowiska*, w: M. Miłkowski, R. Poczobut (red.), *Przewodnik po filozofii umysłu*, Kraków 2012.
- Piekarski M., *Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1964.
- Placek T., *Przyczynowość*, w: S.T. Kołodziejczyk (red.), *Przewodnik po metafizyce*, Kraków 2011.
- Rylski P., *O nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. w ogólności*, „*Palestra*” 2019, nr 11–12.
- Siedlecki W., *Czynności procesowe*, „*Państwo i Prawo*” 1951, z. 11.
- Siedlecki W., *Nieważność procesu cywilnego*, Warszawa 1965.
- Siedlecki W., *O tzw. umowach procesowych*, w: Z. Radwański (red.), *Księga pamiątkowa ku czci prof. Alfreda Ohanowicza. Studia z prawa zobowiązań*, Warszawa–Poznań 1979.
- Skorupka J., *Prawidłowość i proporcjonalność jako kryteria oceny czynności dowodowych*, „*Palestra*” 2019, nr 6.
- Szacoń G., *Proces cywilny na tle koncepcji czynności konwencjonalnych – formalizacja czynności faktycznych i konwencjonalnych*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006.
- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, t. 3, *Filozofia XIX wieku i współczesna*, Warszawa 1995.
- Walasik M., *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013.
- Waśkowski E., *System procesu cywilnego*, Wilno 1932.
- Weitz K., *Nadużycie „prawa” procesowego cywilnego*, „*Polski Proces Cywilny*” 2020, nr 1.
- Wieczorkiewicz-Kita J., *Zagadnienie wyrokowania w procesie karnym w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006.
- Zieliński M., *Dwa nurty pojmowania „kompetencji”*, w: H. Olszewski, B. Popowska (red.), *Gospodarka Administracja Samorząd*, t. II, Poznań 1997.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017.
- Ziemiński Z., *Kilka uwag o pojęciu przestrzegania i pojęciu stosowania prawa*, „*Państwo i Prawo*” 1968, z. 1.

- Ziembiński Z., *O pojmowaniu celu, zadania, roli i funkcji prawa*, „Państwo i Prawo” 1987, z. 12.
- Ziembiński Z., *Typologia norm prawnych*, w: S. Wronkowska (red.), *Z teorii i filozofii prawa Zygmunta Ziembińskiego*, Warszawa 2007.
- Żegleń U.M., *Treść i reprezentacje umysłowe*, w: M. Miłkowski, R. Poczobut (red.), *Przewodnik po filozofii umysłu*, Kraków 2012.

The effect of a conventional procedural act as its constitutive element

Abstract

The provisions governing the course of examination proceedings before the common court in civil cases also contain content relating to the rights of parties undertaking specific activities to prove the validity of their statements. The individual editorial units of a legal act do not include all the elements related to the party's taking appropriate behaviour. A single provision captures only a given idea of the legislator. Only a designated set of provisions allows to indicate all the requirements set by the code in the behaviour of the party for which the name was introduced: procedural activity. In view of the sequential course of civil proceedings, the legislator set a goal of their implementation for individual procedural steps, but not always the behaviour of the parties, who use their rights to perform a procedural act, tends to achieve it. Therefore, when introducing further changes to the Code, Art. 4¹ which prohibits exercising powers contrary to their purpose. There was, thus, a question about the effects of performing an action that was not aimed at achieving the goal related to its implementation by the act. This is because procedural activities are related to the consequences specified by the legislator. Therefore, if such a consequence of the party's behaviour would be an indispensable element of a procedural action, then the party's activity aimed at achieving a state of affairs that is not the purpose of the action – should lead to its ineffectiveness. However, such a request will be admissible only if the result of a procedural act is qualified to the set of constitutive rules. In order to derive it, a construction of conventional actions in law developed in science was used.

The study of the issue was carried out using the formal and dogmatic method, relying in research activities on the applicable provisions of civil procedural law with their extension to the systemic context of the field of civil law. First of all, however, it focused on the use of elements of formal and logical reasoning with the linguistic analysis of legal texts. At the end of the research activities, deductive reasoning was used, guided by the principles of a sufficient reason and the method of legal argumentation.

The summary of the thesis includes a sentence about including the consequential rule in the rules of constitutive procedural activities. The state of affairs caused by the party's actions, as a result of its striving to achieve the goal of the procedural act, remains in a teleological

connection with its behaviour in order to cause an appropriate court decision. The absence of such a relationship, thus becomes the basis for the assertion that the activities have no influence on the course of the proceedings.

Keywords: civil procedure, conventional action, purpose, effect

CYTOWANIE

Wolwiak I., *Skutek konwencjonalnej czynności procesowej jako jej element konstytutywny*, „Acta Iuris Stetinensis” 2022, nr 5 (vol. 41), 151–169, DOI: 10.18276/ais.2022.41-11.